

Naturmangfold 2020

Norge, naturen og pengene
15. november 2011

Presentasjon av rapport
Lene Liebe, Naturvernforbundet

 Naturvernforbundet

UTVIKLINGSFONDET

Hvorfor naturmangfold?

- Dagens tap av naturmangfold er den sjette store masseutryddelsen i Jordas historie
- Norge påvirker natur både innenlands og utenlands

Vi har skrevet en rapport om hvordan Norge kan bidra til å redde verdens naturmangfold. Vi har vært opptatt både av hva som skjer med naturen i Norge og hvordan norsk virksomhet påvirker naturen i andre land, både gjennom norske selskaper i utlandet og norsk forbruk.

Det vi ser skje rundt oss i dag er den sjette store masseutryddelsen i Jordas historie. Naturen er livsgrunnet vårt. Den gir oss mat, medisiner, materialer, beskyttelse mot vær og vind, rent vann og ren luft. Ved å ødelegge dette undergraver vi de tjenestene vi er avhengige av.

Tap av mangfold

- 2398 truede arter i Norge
- 40/80 naturtyper truet
- Internasjonalt 25% av alle pattedyr utrydningstruet (IUCN)
- Hvert år forsvinner rundt 130 000 km² tropisk skog.
- 75 % av genetisk mangfold i viktige matplanter gikk tapt i siste århundre

Vi taper biter av naturen hver eneste dag. I Norge finnes nesten 2500 truede arter, og halvparten av de undersøkte naturtypene står også i fare for å forsvinne. Nylig kom det en ny internasjonal rødliste fra International Union for Conservation of Nature. De er flinke til å vise at det finnes positive historier om arter som har blitt reddet, men det store bildet viser at det går nedover. For eksempel er hvert fjerde pattedyr utrydningstruet. Og omtrent 2000 nye planter beskrives hvert år. Forskere regner automatisk med at 1/5 risikerer å dø ut, selv før man regner inn klimaendringene som trussel (Dr Tim Entwisle, Director, Conservation, Living Collections and Estates, the Royal Botanic Gardens, Kew. lucn.com)

Ødeleggelse av regnskog er noe av det som gjør at vi taper mest naturmangfold. I regnskogene lever minst halvparten av verdens dyre- og plantearter. Allikevel forsvinner rundt 130000 kvadratkilometer tropisk skog hvert år. Det tilsvarer arealet av Norge fra og med Finnmark og sørover til og med Nord-Trøndelag. Slik mister vi dyr og planter vi ikke kjenner enda og som vi ikke kjenner betydningen til. Vi vet ikke når vi mister uvurderlige deler.

Planteforedling har laget et stort mangfold av mat for verdens befolkning gjennom et stort genetisk mangfold. Men nå er også dette i ferd med å gå tapt: 75 % av mangfoldet innenfor viktige matplanter har gått tapt det siste århundret

Nagoya-møtet 2010

- 10. partsmøte under Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD)
- Status: Verden er langt unna å nå målet om å redusere tapet av naturmangfold innen 2010
- Strategisk plan vedtatt. Fem overordnede mål og 20 delmål for 2020.
- Norge oppfyller ikke målene i strategisk plan

Konvensjonen om biologisk mangfold er en internasjonal og forpliktende avtale. Den ble laget som en oppfølging av det store miljøtoppmøtet i Rio de Janeiro i 1992.

I fjor var det nok et toppmøte om verdens naturmangfold. Etter mange år med lite fokus har endelig oppmerksomheten om dette problemet økt. Men utgangspunktet for møtet var dystert. Verden var langt unna å nå målet om å kraftig redusere tapet av naturmangfold. I stedet hadde flere av de negative trendene forverret seg. Norge skulle stoppe tapet av naturmangfold helt innen 2010, men heller ikke vi nådde målet.

Men resultatet av forhandlingene under møtet var oppløftende. Verdens land ble enige om tre ting: Genressursprotokollen, som forteller hvordan inntektene fra genetiske ressurser skal fordeles. Strategisk plan, som er det denne rapporten handler om. Den har fem store mål som handler om se drivkreftene bak ødeleggelsen, redusere direkte press, trygge økosystemene, forsterke godene, hvordan det skal gjennomføres: med deltakelse og økonomiske ressurser. Under dette er det 20 delmål som er både mer konkrete og ambisiøse.

Forventingene om bevaring av naturmangfold har økt. Det synes vi er bra.

Norge oppfyller ikke kravene, men er med på å forvente at ALLE land i verden skal klare det på 10 år. Så da må vi endre hvordan vi gjør ting selv. Derfor har vi i denne rapporten forklart hva disse 20 delmålene må føre til av tiltak i Norge. Vi har et godt utgangspunkt siden vi er et rikt land med relativt god kunnskapsstatus. Vi har gitt viktige bidrag i de internasjonale forhandlingene, men det er mye å ta tak i på hjemmebane.

Verdien av økosystemtjenester

- Stor internasjonal studie i 2011: TEEB
- Norsk utvalg skal legge fram rapport om det tilsvarende i Norge i 2013
- Viktig å ta hensyn til naturen i økonomisk planlegging, men en slik utredning er et tillegg til andre virkemidler

Økonomi er den røde tråden i dagens seminar.

Det har vært mye oppmerksomhet rundt verdiene av de tjenestene som naturen gir oss de siste årene. Det er ikke tvil om at summene er store: det handler både om mat, medisiner og beskyttelse. Ødeleggelse av naturlige buffere forsterker virkningene av naturkatastrofer. I dag rammer tørke, flom og flodbølger 270 millioner mennesker hvert år. Et annet eksempel er at en ren natur fungerer som naturlig renseanlegg for vann.

På møtet i Nagoya i fjor ble det lagt fram en studie som viser hva verdens økosystemer bidrar med til verdens økonomi. For eksempel er insektenes bestøving av planter beregnet til å være verdt 1300 milliarder kroner.

Nå skal dette arbeidet følges opp i Norge gjennom et økosystemutvalg som vi skal høre mer om senere i dag. Vi synes at dette er et spennende og viktig arbeid og håper at slike undersøkelser kan gjøre det lettere å ta hensyn til naturverdiene i økonomisk planlegging. Samtidig er dette bare ett virkemiddel i kombinasjon med mange andre, siden økonomi ikke er det eneste argumentet for å ta vare på natur, og siden vi egentlig alle skjønner at det er umulig å sette en prislapp på naturen.

Derfor er det ingen grunn til å vente med å gjøre noe til vi har en slik studie. Vi vet nok nå til å ta vare på langt mer natur enn i dag, og vi vet godt hvorfor vi skal gjøre det.

Penger til ødeleggelse eller bevaring?

- Støtteordninger må vris fra å skade natur til å gjøre det lønnsomt å drive miljøvennlig
  - Fjerne støtte til skogsbilveier og oljeleting
  - Gi støtte til artsbevaring i kulturlandskap og fornybare energikilder
- Det koster penger å redde natur
  - Forskning, miljøvennlig teknologi, REDD
  - Må sette av egne midler til CBD-oppfølgning fra og med revidert budsjett 2012

Penger kan både skade og redde natur. De siste årene har det blitt satt internasjonalt søkelys på støtteordninger som er til skade for naturen. Det har vist seg at stans i støtte til bruk av fossile energikilder ville redusert verdens CO2-utslipp med hele 6%. I Norge har vi nå flere støtteordninger som direkte øker presset på naturen. Ett eksempel er støtten til bygging av nye skogsbilveier. Staten deler årlig ut store summer til nye veier. Dette er veier som nødvendigvis går inn i områder som er urørte fra før, og slik bidrar til å splitte opp sammenhengende natur. Det gjør også de gjenstående, gamle, artsrike skogene tilgjengelige for hogst. Et annet eksempel er støtten til resultatløse leteboringer som oljeindustrien gjør i lite lovende områder. Der får de tilbakebetalt utgiftene dersom de ikke finner olje.

Slike ordninger som disse to må det bli en slutt på, det sier våre internasjonale forpliktelser og delmål 3 i strategisk plan fra Nagoya. Samtidig ønsker vi jo at det skal gå an å produsere miljøvennlig mat og materialer i Norge. Derfor bør støtten tas fra tiltak som skader natur og i stedet gå til tiltak som fremmer en mer naturvennlig drift. Hva med støtte til skogbrukere som vil kartlegge naturverdier, investere i utstyr som er skånsomt mot naturen og bønder som vil ta vare på arter i kulturlandskapet? Eller de som vil utvikle fornybare energikilder?

Selv om mange penger kan vris vekk fra skadelig aktivitet, er det fortsatt slik at mange av tiltakene vi vil gjøre for å bevare naturen, koster penger. Norge må regne med å bruke mer penger på bevaring av natur i årene framover, og det bør allerede i revidert budsjett for 2012 settes av midler til oppfølging av strategisk plan.

Hvem har ansvaret?

- På alle nivå må det bidras for at vi skal nå CBD-forpliktelsene
- 86% av alle vedtak om arealendringer skjer i kommunene.
  - Egne miljøvernrådgivere og økonomisk uttelling for å ta vare på natur vil gjøre at flere avgjørelser går i naturens favør
- Sektordepartementene har ansvaret for mange av aktivitetene som ødelegger natur
  - Indikatorer i hvert departement for de aktuelle CBD-målene og rapportering hvert år vil gjøre at naturverdiene tillegges større vekt i finansiering av ulike tiltak

Det er mange må bidra hvis vi skal nå disse målene: Regjering og storting i første rekke, men også næringslivet, skoleverket, de som driver bistand og mange flere. Dette høres banalt ut, men i dag drar vi ikke lasset sammen. Det tas mange beslutninger hver dag som påvirker naturen på ulike måter, både i kommuner, i regjering og i styrerom. I alle disse beslutningene må våre internasjonale forpliktelser få betydning.

Det er endringer i bruk av forskjellige områder som er det største problemet for naturen både i Norge og internasjonalt. I Norge skjer 86% av alle slike vedtak i kommunene. Derfor kan ikke CBD-forpliktelsene nås uten at kommunene tar større hensyn til den lokale naturen. Vi tror at både mer kunnskap og mer ressurser er nødvendig, og foreslår i rapporten blant annet gjeninnføring av egne miljøvernrådgivere i alle kommuner. Kunnskap er viktig både for å forstå hvilke konsekvenser ulike inngrep har, og for at man skal lære mer om bærekraftig utnyttelse av naturressursene, og hvordan det kan være positivt for kommunen med urørt natur.

Vi ser spesielt at sektordepartementene (landbruk, fiskeri, samferdsel, næring og handel, olje og energi) har et stort ansvar. Det er ingen særinteresse å ta vare på naturen, og derfor kan ikke jobben bare legges til Miljøverndepartementet selv om det er de som sitter i forhandlinger om konvensjonen. Vi har mange gode forslag til Miljøverndepartementet også, men de aktivitetene som ødelegger natur hører til i andre departementer. Vi kan egentlig si at Samferdsels- og Olje- og energidepartementet er viktigere for naturen enn Miljøverndepartementet, og det er noe de må ta konsekvensene av. Vår anbefaling er at sektordepartementene må evalueres og holdes ansvarlige dersom de ikke setter i verk tiltak for å nå målene om bevaring av naturmangfold, og for tiltak som strider mot dette målet. Sektordep. må hver lage indikatorer for sine delmål og måles på det hvert år. Dette må være styrende i finansiering og for ulike tiltakspakker som utvikles.

Derfor er det selvsagt også et annet departement som er ekstremt viktig i gjennomføringen av denne planen, og det er Finansdepartementet

Gruveavfall i norske fjorder?

- I mange norske fjorder er det planer om å dumpe gruveavfall
- Store konsekvenser for naturen i havet
- Førdefjorden den neste saken hos miljøvernministeren

Fjordene og kysten er under press fra mange kanter. Det er både nye og gamle utfordringer. 33 norske fjorder har i dag kostholdsrestriksjoner, som følge av forurensing. Noe av et mest alvorlige akkurat nå er de gammelmodige, men nye, planene om å drive gruvedrift for så å putte avfallet rett i havet. Det er som villvettene i Ronja Røverdatter: ute av synet – ja da finnes det ikke. Det er et foreldet syn på havet og viktigheten av havøkosystemene.

Gruvedrift ses som en ny stor næring for Norge, men miljøkravene har så langt vært veldig få. Sydvaranger gruve fått tillatelse til årlig utslipp av 4,5 mill tonn gruveavfall blanda med giftige kjemikalier i den nasjonale laksefjorden Bøkfjorden, og har søkt om å få slippe ut enda mer. Lars Haltbrekken, som er leder i Naturvernforbundet er ikkje her i dag, og det er fordi han er og ser på Førdefjorden. Det er nemlig også søkt om rutilutvinning i Engabøfjellet, og avfallet skal gå i fjorden. Førdefjorden er en nasjonal laksefjord, med en rekke sårbare og verdifulle arter i, og blant annet et viktig gyteområde for kysttorsk. De enorme steinmassene, et lastebillass annethvert minutt hele døgnet i 50 år, vil legge livet i fjorden dødt langt ut i dette århundret.

Lokalpolitikerne i Naustdal godkjente i mai utvinningen i Engebøfjellet, med 17 mot 4 stemmer. Spørsmålet ligger nå på miljøvernministerens bord.

Løsninger i tråd med strategisk plan

- Vår anbefaling: Ingen utslippstillatelser til nye utslipp av avfall og miljøgifter som skader fjordene og havmiljøet.
- Norge er ett av fem land i verden som bruker sjødeponi. Vi anbefaler forbud
- Kunnskap må bygges opp lokalt gjennom øremerkede midler til miljørådgiver i hver kommune.
- Miljøskadelige løsninger skal ikke være det enkleste for næringslivet

Dette er et godt eksempel på flere ting.

For det første: skal vi slippe avfall rett ut i naturen? Dette handler delmål 8 om at vi ikke skal gjøre.

Men det viser oss også noen overordnede utfordringer. For eksempel kommunal forvaltning av miljøansvar. Det er mer attraktivt for kommunen å si ja til gruveavfall i fjorden enn å ta vare på kystnaturen.

Det tredje er at det åpenbart er den enkleste og billigste løsningen for industrien å dumpe avfallet i havet. Dette kan vi gjøre noe med! Her bør det rett og slett ikke være mulig. For det første bør det bli forbud mot sjødeponi. I dag er det bare Norge, Papua New Guinea, Tyrkia, Indonesia og Filippinene som bruker sjødeponi. Til skilnad har store grueland som Australia, Canada, USA, Kina og Brasil innført forbod mot slik dumping.

Genmanipulerte planter i Norge?

- Snart skal regjeringen avgjøre om GMO- raps og – mais skal kunne dyrkes eller brukes i Norge.
- Maisen er laget for å tåle sprøytemidler som er forbudt i Norge
- Vår anbefaling: Ikke tillate genmodifiserte organismer (GMO) som ikke bidrar til bærekraftig utvikling i tråd med godkjenningsskriteriene i genteknologiloven.

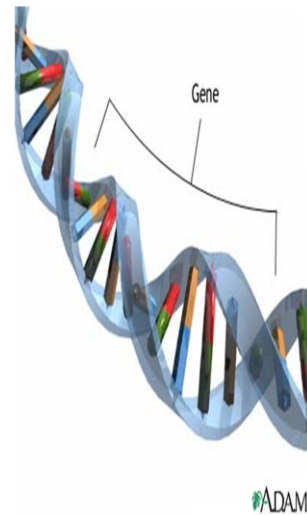
En annen aktuell politisk sak er GMO-mais. En GMO er en plante eller et dyr som har fått arvestoffet sitt endra ved hjelp av genteknologi. Ingen typer genmodifisert mat er foreløpig godkjent for salg i Norge. Men regjeringen har varslet en avgjørelse av tre GMO-søknader i løpet av høsten 2011. Dette gjelder en genmodifisert oljeraps og to maistyper med navn T25 og NK 603.

Direktoratet for naturforvaltning har anbefalt at rapsen ikke blir godkjent, men at mais kan importeres fordi disse ikke kan spre seg i Norge. Det som skiller disse genmodifiserte maisene fra vanlig mais er at de tåler å bli sprøytet med sprøytemidler. Det ene sprøytemiddelet (glyphosinat-ammonium) er så skadelig at det er forbudt i Norge og vil bli faset ut av EU innen 2017.

Saken har ligget hos regjeringen i over tre år, Heidi Sørensen lovet en avgjørelse i løpet av høsten. Hvorfor så vanskelig?

Verdens beste genteknologilov

- ”Utsetting av genmodifiserte organismer kan bare godkjennes når det **ikke foreligger fare for miljø- og helsemessige skadevirkninger**. Ved avgjørelsen skal det dessuten legges vesentlig vekt på om utsettingen har **samfunnsmessig nytteverdi** og er egnet til å **fremme en bærekraftig utvikling**”

Vi har trolig en av verdens beste genteknologilover. Det er ikke forbudt å lage GMO eller dyrke dem i Norge. Men det er strenge krav spesielt til de GMO-ene som skal ut av laboratorier og lukkede anlegg. For å bli godkjent til dyrking på GMOene oppfylle kravene i genteknologiloven: (LES OPP UTDRAGET SOM STÅR PÅ SLIDEN)

Vi mener at disse GMOene ikke oppfyller godkjenningsskriteriene i genteknologiloven: utbredt bruk av glyfosat har ført til ugras som er motstandsdyktig, og mer skadelig sprøytemidler må tas i bruk.

Dagens GMOer hører til i en trend med industrialisert landbruk med utbredt bruk av monokulturer og mer utpining av jorda.

GMO-mais-saken er spennende fordi den representerer noe vi har sett i arbeidet med rapporten: Norge har i store trekk svært gode miljølover. Det gjelder for eksempel også naturmangfoldloven og miljøinformasjonslove. Brukes disse lovene vil vi oppnå mange av delmålene i CBD. Utfordringen er håndhevingen og at andre interesser går på tvers av intensjonene i loven.

Norge og regnskogen:

Både bidra til å **bevare** og sørge for å ikke være med på å **ødelegge** regnskog.

Bevaring:

- Norge: pådriver for en internasjonal REDD avtale og bevilger betydelige midler til bevaring av skog gjennom Klima og skoginitiativet (2,5 milliarder kroner 2011)
- REDD-tiltak i verdens regnskoger kan være et viktig virkemiddel for bevaring av biologisk mangfold, forutsatt at REDD
  - fokuseres på bevaring av naturskog og skogens mange funksjoner, og ikke inkluderer etablering av plantasjeskog.
  - ivaretar rettighetene til de som bor i skogen for å unngå landkonflikter og brudd på urfolks rettigheter eller almene menneskerettigheter

Regnskogen: avgjørende for klodens biologisk mangfold, og for å begrense klimaendringene:
- Norge fortjener anerkjennelse for å ha gjort en viktig jobb med å løfte bevaring av skog fram som et viktig tema i klimasammenheng. Det er generell enighet om at REDD-tiltak ikke skal skade regnskogens biologiske mangfold, men nødvendig å gjøre mer for at hensynet til bevaring av biologisk mangfold og rettighetene til de som bor i skogen og har forvaltet det biologiske mangfoldet gjennom mange generasjoner skal ivaretas i praksis i REDD-tiltak. Det aller viktigste når det gjelder biologisk mangfold i regnskogen og REDD er at finansieringen går til bevaring av naturskog, ikke til etablering av ensrettede plantasjeskog (monokulturer).

... og ødeleggelse

- Statens pensjonsfond utland (SPU) investerer i selskaper som ødelegger regnskog. Minst 14 milliarder kroner
Peru: investert i oljeselskapet Repsol, som truer unikt naturmangfold og sårbare isolerte urfolksgrupper i Amazonas.
Sørøst-Asia: palmeoljeselskaper med virksomhet i regnskogsområder. Blant de aller viktigste årsakene til avskoging i Asias siste store regnskogsområder.
- SPU: «Føre var-prinsipp» i regnskogsområder: Unngå investeringer som ødelegger regnskogen og det biologiske mangfoldet.
- **Ikke bare SPU:** Kartlegge i 2012 hvordan og i hvilken grad norsk virksomhet (investeringer, import) virker som drivkrefter for avskoging.

Norge har et selvstendig ansvar for at norsk virksomhet ikke øker presset på naturmangfold utenfor våre egne landegrenser. Regnskogene er landjordas mest artsrike rike økosystem, og norske investeringer og næringsvirksomhet må ikke bidra til å øke presset på regnskogene.

Investeringer gjennom Statens Pensjonsfond Utland må ikke undergrave norsk politikk for bevaring av regnskog eller andre lands mulighet til å oppfylle Konvensjonen om biologisk mangfold. Forvaltningen av SPU må endres for å unngå slike investeringer, blant annet gjennom forhåndsgrüdering av selskaper i næringssektorer som hogst og plantasje i regnskogsområder. Regnskogfondet har dokumentert hvordan Oljefondet - Statens Pensjonsfond Utland (SPU) har investert i oljepalme-selskaper i Sørøst-Asia som langt overskrider det man investerer i regnskogsbevaring i den samme regionen. I Peru har SPU investert i oljeselskapet Repsol, som truer unikt naturmangfold og sårbare isolerte urfolksgrupper i Amazonas. Dagens forvaltning av Oljefondet er ikke tilstrekkelig for å sikre at de etiske retningslinjene for Oljefondet følges, og det trengs reformer for å sikre at Fondets investeringer ikke ødelegger regnskog og undergraver andre lands mulighet til å oppfylle forpliktelser under CBD

Også på andre områder påvirker Norge regnskogen: Vi importerer for eksempel både tropisk trevirke fra truede regnskoger, og varer med palmeolje fra Indonesia. Som et første skritt anbefaler vi at det lages en årlig oversikt over norsk forbruk, handel og investeringer påvirker verdens regnskoger – og at denne brukes til å vri virksomheten vekk fra regnskogsødeleggelse.

- Vi er glade for at verden har satt seg ambisiøse mål – nå skal de nås!
- I de ni kommende årene må politikere, næringslivsledere og folk flest endre politikken slik at verdifull natur bevares.
- Mange gode verktøy hvis de brukes rett

Vi nådde ikke 2010-målene. Det gjør det desto viktig å klare 2020-målene.

Akkurat som på fotballbanen nytter det ikke at målene står der hvis man ikke faktisk scorer. Vi er glade for at verden har satt seg ambisiøse mål, og vet at veien gjennom forhandlingene dit var lang og kronglete. Men det er nå den virkelige jobben starter. I de ni kommende årene må politikere, næringslivsledere og folk flest endre politikken slik at verdifull natur bevares.

Har forpliktet oss på verktøy som kan løfte oss i riktig retning. Hvis dette blir brukt på riktig måte, kan det bli kjempebra. Men da må det tas ansvar i hvert enkelt land og gjennom alle sektorer. Det handler om politisk vilje i sektorene og stortingspolitikernes vilje til å bruke penger på de rette tiltakene.

Vi skal jobbe masse de neste årene med å minne på de neste 10 årene

Oppfordrer Norge til å gjøre grep raskt – ikke utsette noe til 2019, men heller bruke de neste to årene på å gjøre mange grep som kan inspirere resten av verden til handling.

